ԱԶԳԱՍԷՐ

ՈՒՍՈՒՑԻ՛Ն ԱՄԵՆԵ ԶԲԱՐԻՍ ԵՐՋԱՆԻԿ

ԿԻՐԱԿԵԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ՀԱՏ. Գ. ԹԻՒ 61. ԿԱԼԿԱԹԱ 1846 Հոկտեմբեր 10.

ԹԵՂԱԹԵՐԹԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ

100,000 ՌՈՒՓԻՔ

Ընկեալ թիւ Ազգասիրիս հրատարակեցաք զսոյն օրինակ կտակի հանգուցելոյ Մասեհի Յովհաննէսեան կամ Մարտիրոսեան Համադանցւոյ, զորս խոստացաք գործակցութիւն Պատուելի Գաւառականց Եղբարց մերոց 'ի Զմիւռնիա, 'ի Պօլիս և 'ի Տփղիս. որպէս զի և նոքա օրինակելով զսոյն յորդորեսցեն զեկեղեցական հասարակութիւնս Նոր Նախջուանայ առ 'ի ձեռս բերել զայս գումար. քանզի թէպէտև յիշատակեալ է 'ի կտակին թէ մի օրինակ առաքեցաւ 'ի Նոր Նախիջևան, և թէպէտև մեք երկարօրէն եմք կարծեաց գոլ թէ մի մի յազգայնոց ժամանակ առ ժամանակ գրեցին սմին. բայց զխոստմամբ* եւ ինք սոյն պաշտօնայն անփոյթացոյց, զի մինչ ցարդ ոչ եհաս նոցա սոյն օրինակն.

Արդէն իսկ թիւ 56 Ազգասիրիս յանուանէ և յանձնէ հրատարակէ գեղադիտուոյ ընծայեցս 'ի Կալկաթա. վասնորոյ Արքայն Առաջնորդն Նոր Նախիջևանայ, որպէս և Ընտիր հոգևոր հասարակութեան նորա հանդերձ վերակացուօք Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցւոյ երկուց գըլխատանց Սրբոյն Յովհաննու և Սրբոյն Մեսրոպայ պարտին կարգադրել զեր

* Զանցուցեալ Դերսին 'ի Պօրսկը 'ի Մեծն Պօլիս՝ աշխատասէր եղբ. առ. ժամանակ Տէր Մինասեանի մեծարոյ 'ի կտակին և օրինակի միով, յորում որոշակի մեծէ։ Եթէ ջերմեռանդութեամբ և ջինջ սրտիւ, ոչ զանազանէն հայրենակցաց Ազգին 'ի Նոր Նախիջևան 'ի յետոյ. Եւ եթէ խորհուրդ գոյն ժառանգութեան՝ արդեօք աշխատեցին անցքն նոյն 'ի Տէր Մինասեան և 'ի ժառանգս նոցա։ Որոյ մեր մին զրեաց եա սորոցին առ մեծն 'ի Հնդկաստան,

գրել տաս առ մի 'ի նոցանէ և հա-մեցլին, և համեմատ զօրութեան կը-տակին ընդհանուր իշխանութեան տալ նմա, զի պաշտպանեսցէ 'ի յիշխալ Գալլինոյ Եպիսկոպոսաց՝ մինչ ցայժմ զա-զոյացեալ եկամտաւ անուն, որպէս և զՀետ զՀեռանէն յարուՀեան. Բայց այս կարգադրութիւն պարտ է վաւերա-ցուցանել 'ի ձեռն Դատաստանա-րանի Կայսերութեան 'ի Նոր Նախի-ջևան կամ՝ յայլուր, և 'ի ձեռն Ար-տաքին գործոց Նախարարի, կամ Գեսպանաց Կայսերութեան Ռու-սաց 'ի Պարս կամ՝ յԵգիպտոս՝ յան-գիման տանել զեկամտից ուրումն Եղ-կեղեցւոյ, և 'ի նմանէ եւս ընդունել զվկայութիւն 'ի հաստատութիւն ա-ռաջեաց կարգադրանին. Որով կարէ-ցէ Կառավարութիւնն տալ՝ անաչառաբար և գրեթէ տարից ծախուց 'ի ձեռն բերել զինչ զայս գումար և տա-քել նոցա, զի փորձեսցի առ 'ի պէտս եկեղեցւոյ, Հիւանդանոցի, և Եկեղեցւոյ Սրբոյն Գրիգորի Լու-սաւորչին մերոյ 'ի Նոր Նախիջևան յԱզգային դպրատան Պօլսոյ, որ ա-պաւինութեամբ Ազգի գոլ 'ի կը-տակին։

Շնորհակալութեամբ ընկալաք 'ի Պարոն Օ. Մ. Մանուկեանց զա-տետրակ զորս ինքն փոքրիկ յօրի-նեալ 'ի Պարոն Գէորգեայ Ըստեփանեան Օտարականց Դ.ուցանեցոյ, և ան-ուանեալ ՅՈՒՇԻՐԱՄԱՏԵԱՆ ԸՆԶԱՆ ի պատիւ Ըստեփանեան Տիկին Մա-րիամու Յովսեփեան Յարութիւնեան, որոյ ծախուք 'ի լոյս ընծայեցաւ 'ի Տպարանի Հայկեան Մարդասիրական Ճեմարանիս մերոյ։

Արժանի յիշատակաց և օրհնու-թեան էր երկեան ոչ համարել զխոր-ձըս յիշակաց. բայց թէ արժանի որոց իցէ կրկին վարձուց և մշտնջենաւոր գթութեան՝ արժանի կացուցանել զբա-րեպաշտ հաւատարիմ ծառայքն՝ Թօղումք խնամոց վճռել. Երիտասարդն Հայ Քրիստոնեայ Մարտիրոս անուն, որ ծառայէր 'ի Հարբերդոյ ասպարանի՝ չորեքամենից հիւանդութեամբ զբո-սեալ 'ի կենաց՝ հանգեաւ 'ի 29. անցեալ ամսոյ. Բարեպաշտական Տէր նորա ոչ միայն զամ ամենայնին անթերի հասայց ընդ ամենայն հիւան-դութեան նորա այլ և յանձնալ զա-մի օրհասին զորդի իւր 'ի մխիթար և աւետաւոր ասացելոց առ թխաղ-գեաց այլի նորա. և յաւարտիլ եղև շարունակ վճարել նմա չէ զումար ամսական վարձուցմեւ ասորին րալոր։ Այս եղանակ կարեկցութեան մար-դասիրական է, աստուածահաճոյ է, Քրիս-տոնէական է. և օրհնութեան մարդ-կան և Աստուծոյ արդարև արժա-նաւոր. Բայց մեք ոչ զանց արար-ցուք առ առ ընդ եկեղեցւոյ և զայս եկե-րարգել. Թէ ազն երկրորդն Հայ Քրիստոնեայ, և այս նորա բարի, խոնարհ, և հեզ հաւատարմութիւն էր որ շահեցաւ այրուց իւրումն զթնաւ Տեառն իւրոյ. Ըստ այս է պարծանք Եկեղեցւոյ Քրիստոսի առաւ այս և խոնարհ յարգոր Ազգասիրիս էր՝ մամանակ առ մամանակ երևեալ.

Մի որ թերահաւատութեամբ կամ թեթևամտութեամբ փոքր բանից հա-մարումի Պողոսեայ փախուստ զատանել, և ամենայն իրօք զոհերոց մանուկեց ընդէ, Թողում Ասաքերաց մեզ վճիռն որ յԱջուռաստծուն եառն վասն Աներրորդի Հաւատացելոց. Թարգմանեալ նորոգ 'ի Հաւաքոյ Հը-գին Օլոզել արդ որ երգխծարութեան թիւնն, Պարսից, Պօրքոյ փոքրիկն ազատ

խաւթիւն և ցնծութեանց յերգում, ոչ միայն Հնդ-կաց այգին՝ այլ նաև Արևմտեանց. քանզի պատմու-թիւնն զբեթէ ամենայն ազգ, ուր նորայ ասեն կա-տարելութեանց. մասնաւորք են լինում զոհերի մա-տուցման Պատրաստ, և խառնեն ընդ շաղկապել և շնորհ նոր են ծործ օրաքսում. Պնակներ և պատրաստ աշխարհի են վարձկում այս ամենայնում, որ երա-պարի բարեխառնաց մեծայր Հնդկաստանի. Համար բնչ պետք ապ Արևմտեանցում առաւելութիւն լինե-րեկում. որ Տերութեան հետ էր զբաղ պետում Պատրաստ Փոքրն մեքենայական համար. Հնդաց ամեն բնչ Արևմտեանց մեծամտութիւն պետք են հա-մարում, բայց աևս Արևմտեանցն արդէնամի յայտ-նում մեր Հասանեն, Եւրոպ յաւաքնեք, որ մեր հաւատն ասելի քաղաքականութիւն կատարեալ այս Արևմտեանց ձեռքն՝ քան թէ պատմութիւն։ Մեր ընթերցողներին կպարզանամ յաւէ թէ Եւրոպ-Պատմութեան աշխատութեան, որ ներհակ էր կրօ-նականութեան, և իւր ազգին ուղղութեան նորագեղ՝ յանձնարե յետ Հնդ կարծեցուանց յետ գրաճառ, իւր ամեն Պատրաստ ոսն կատարեց. և լուսաւորաց մեծամեծ պարզեւոնի քանակութ. մեծամասնութ որ անորակացուցութեանն նորագութեան մեծաց գրա-խաց բարձրացը և, բայց պետք առնելեց որ ասիա ներհակն էս կարեկեաց լինի ։։

☞ Տես մեծոյ գրոյն Հնդկաց, և Արևմտեան համարոյ գրում, Լոս քանում, Ըստաւծոյ երկիրք և աշխա-թադամ, եթէ որոց ամձն միայն իւր ազգի նախահաւրց ազգին աշխարհն մեա-րերը. պետք յաւիտեան ամենչի, նախատինք և մեաս համարի իւր յար-ևելն կրապաշտական ամենայն՝ երկ-րոյ գաւառաց միայն. ոչ միայ թէ և ազգաց աստանոյն Հայոց լինելոյ։

—Ցուցանեմ 'ի ձեռն Թղթատարի Տէ-րութեան ասորեան թերթք

Խնդրեշխանի	125.526
Հայաստանեայ	81.566
Սասոյի	66.470
Ըրևեղեան Սասոյի	8.200
Բարեկամի Հնդկաց	15.150
Ըշխարհին՝	60

Բայց զեն է, մհատել ազնն ինէ մեզ փառն այսորիկ— ինո. Զմեան յաւիտենական ոչ ինչ իւիք կարէ անարգանացանել զԸստուած Սասոս, և ոչ ձեռն անձնութեան զհարազատ նորա ։

— Պարոն Թեոդէոս Խ. Ըմենսա-մեան Ընդհ. Ըռաջառնեան Ըն Ըռաջնոր-դութեան եւ Հայկական Ըստ Մայրաքա նորս 'ի Ըստանդունն. Ըն-նունեանք. զի Մերոպեանց Ընակերք ուղղոյն, որք մինչ ցայդ յատուկ քաղցրութեամբ Հայոցան առ մեզ՝ նշանակեալ 'ի Նոր գեաւնքն Ըն-կերութեան այսորիկ ազգային կարեւ-ցութեամբ երկրորդեցեն մեզ գշնոր-հօ իւրեանց.

—Պարոն Յովհաննէս Կ. Սարգ-սեանց եկն 'ի Պաւրսկէ տանի Համ-գերձ. քննել, պատ ինչ 'ի Մայրա-քաղաքիս աստ ։

—Պարոն Յովսէփ Գ. Պօղո-սեան Հանդերձ եկն աստ 'ի Պա-րսկէ յայցելութիւն ընտանեաց՝ և հերոյ աստ պատերս ինչ.

—Իշխանք կանոնքն 'ի մերայ Պաւրսկաց գետոյ առ երկ Ըռա-ւոյ բնկաւ, և բազում մարդիկ կո-րեան. Եւ թէ այս կանոնքն, ազ-դեօ և Իմպի Պաւրսկին քննեալ՝ մե-քանակին պատեցան ամեն մարդու-թեան անդաւգործելոյն. բայց ոչ ոք մեղաւոր եղև. Մինչև քաղաքութիւն Պաւրսկապաշտից այն ինչ 'ի մեզ կարմնեն 'ի մեծն անգամէին առ 'ի զենն մեռանեաց. բնկաւ և կրօնս գը-րեթէ զամենեսին.

—Ըրևորմիչ պատերազմն որ ա-մօք ինչ յառաջ աստ էր, զնացեալ 'ի Լեհաստանաց գայանելոր Ըռաջնոյ Լաւ Սինեոյ, և ախտատես եղեալ զինէ փառն մեծի անդամոցին Պաւ-լի Նոր կամ Լեւոն Լեւոնեայ ան-ւանելոյ՝ 'ի Պետրուպոլսոյ Լեհոաւոյ, զորմէ բազումք յերկրայս էին.

—ԲԻՆՈՒՍ, մայրն երկրորդ երե-ւելեաց զաւմարեցաւ 'ի Բնապես փառն

չենութեան զանազան շարժմունս 'ի դեռ բուէթի փառաւոր ընդ մէջ Միջագետաց և Կաշերայ Գիւդաքայա-քին մեծի․ Հարաւոյ․

Ի 8 Յեպտ․ Մանուկ ծնաւ 'ի տան Աւանդրացւոյ, որ 'ի սրտոյ 'ի խոնարհ էր լոկ մի, և 'ի պորտոյ 'ի վեր էր մարմին երկու գլխով, չորս աչօք և չորս ձեռօք․ Օրական հինգ հարիւրաւոր գիլինք դնան 'ի տես նորա, որ բաւական է մեռանել ոչ միայն մանկանն, այլ և ծնողաց նորա եւս․

— Գրեն 'ի Գերմանիոյ թէ զօրք Անգղիացւոց հանդերձեալ են խաղալ 'ի Քաշմիր․ և զաւրաժողովել 'ի վերայ համօրական զօրավարաց եպիսկոպոսին Լօրտ Ալոկլին․

ՆՈՐ ՀՐԱՏՈՒԻ․

Առաջնորդ յաջորդ 'ի նահէլ խորամ Ալէքն, նշմարեաց զնոր հրատարակ բացեալ 'ի Կոմիս Օտովէ, որոյ 'ի քննութիւն հանդերձեն ա-ռաջել սորա հմուտ արուեստին քնա-րանութեան․ Հարաւոյ․

—•◆•—

ՕՍՄԱՆԵԱՅԵՆ

Թարգմանութեամբ Բարեկամի որբոց հրատարակեմք 'ի նպաստ զգրութիւն Արքեպիսկոպոսի Սուք-իասի Եպիսկոպոսի Անգղիացւոց․ և Առաջնորդի Տեառն Մատ-թէոսի Արքեպիսկոպոսի Պատրիար-քի մերոյ 'ի Մեծն Պոլիս․ զորս 'ի Մադրաս Տպմն օրինակեաց յա-գեր Միհրդատայ Օգոստ․ 1․ Թուով․

Առ Արքեպիսկոպոս Մադրաս Տպմն․

Պարոն․

— 'Ի մասուցանել զծնողաց նամակ մեր հա-րատաղութեան, հարկաւոր համարիմ համառօ-

տես պատմել զգանձն մի բանս ասէ 'ի լուսաւո-րութեան սորին․ Այսպէս գրեցք հասին յԱնգղ-ղիա պէտքական մամնէ Հայոց 'ի Պարսկաստանէ խնդրեց վասն ընդունելոյ Արքայութեան և զԱւետարա-նական հաւատն․ որ Գիտաւ յն Պարսկաստանն 'ի հա-մանքն, զոր պատուէր ամենայն համայնիցս սատեալ 'ի նմանէ՝ էր սակ յայտնել նոյն՝ զի չէ լուալ հայատուածն․ և երկրորդ զի կամեցողութեան զոր պարտ ամենայն վարդապետ 'ի գործ զնել․ Եւ 'ի պատճառս լանէկ ազգերաց յանձնել ասէ 'ի խոր-հել զմտաւորութիւն Եկեղեցւոյ․ Այսպէս հանդիպաւ կարեւոր մեծի հնութեան և ժամանակութեանն, յորոյ վարկցաւ նա ընդ ուծացելոց․ և արդարա-դութիւն նորա ոչ խնդրէ վերաբերել առաջնոյ պատմառութեան․ Կարծեմ և միայն տարաւորելոյն այն-քան սորբերին յԱնգղիացի Պրատեստանից, որ քան յորինագրութեանց և 'ի հանդիսաց Արեւելեան Ե-կեղեցւոյ․ Հաւատամ, զի են նորա խառնութեամբ հին Ընծայատուութեան և Արեւմտեան Աղանդոյ խանգարիչ կանոնաց Եկեղեցւոյ և ամենայն սերմանեան շփոթութեան․ Այսպէս կարծեմ բացա-յայտեաց Պատրիարքն յաղագս Պրատեստանու-թեան, և ոչ են արարք նորա վերաբերեն խոհէ-սա այն․ ասաց լինել 'ի հայրապետէ նորին պայման-ներ․ Գիտաւ մի նորա էր սակ զառաջն ունել զծառայութեան յետ բան եկեղեցւոյն 'ի վերայ սկզբանց և բաց առաջնահար կանոնաց նորին․ Կար-ծեմ զի ծերն սնանց ասէ 'ի պատճառ շարժել զմտա-ցեն յԱնգլիական, վասն որպէսզի է անկրաւոր և Պրատեստանտ․ Զմտեղեցի այս է մեռանել զԵկեղեցի մեր, յոր սիրէ խորամանկ սակաւ ձեռնամուխ լինի-լոյ, և յայտնութիւն ձեռն խնդրեր․ յորում վարկցաւ Պատրիարքն 'ի վերայ սկզբանց և 'ի մէջ զաւա-նելոց․ Յետ երկար և լիակատար հաւաստութեանց ամենայն հանդամանաց, որոց ծանօթ եղաք, հա-ւատամ եմ, զի ոչ ոք երբէք հաշտեցուցանել զԱւե-տարանական Պատրիարքն սակս հաւասարութեան յԱնգղ-ղիացւոց մտադրութեան զայնպիսիս՝ որք ոչ մնացին 'ի հա-ւատարմութեանն, և զառձեռացանել ամենայն զմտա-ւորս․ Ընդունել է նորա զամենայն՝ զոր Անգ-ղիոյ Եկեղեցական ոչ պահանջէր ունել․ և 'ի բոլոր երկրի նա 'ի յանդուգնեալս և տարագրեալս զմտա-ցեալ, թէպէտ և ունի եղբայրութեան յանձին 'ի Պետութենէ Թուրքաց․

Մնամ, Պարոն, խոնարհ և հնազանդ ծառայդ քո՝

ՀՈՒՂԱՐՏԻՕ ՍԱՒԹԳՈՒՑ

Առաջնորդ Ամենայն Եպիսկոպոսաց Ընկերութեան 'ի Թաւրիզարան․

Պարոնայք․

Յանձնելով պատուով զի յետագայ նամակն զգա-ցոյ առաքելութեան նորին բաց Պատրիարքն, զինք յաւ բաւականին պատասխանելոյ յանձն առնե-նոյն հարցմանց ձեր․

Հ․ Ս․

ՆԱՄԱԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԱՅՈՑ ԵՒ ՏՐՈՒԱԾ Ց. Հ. ՍԱՒԹԳԷՏ Վ. Ե.

Պատուելի և Սիրական Եղբայր.

[illegible]

խոստովանութեան յընթերցմանէ։ Սուրբ գրոց, զոր զգե- ցուցանէ հատուածին ասելով. «Պատմեսցուք՝ Եկեղեցին Հայոց բաց յընդունելութենէ զԲնութիւն Քրիստոսի՝ խոստո- վանելով զնա մի միայն Փրկիչ Քրիստոս և զԱստուած. Պատճա- ռելով այսպէս հաւատոյն զմիաւորեալ աստուածութեան, զի այնու և դաւանեն նորա զԲնութիւն անձնաւորութեան միայն զօրութեամբ, զի աստուածային էութիւն չունի միայն մի չարչարեալ անդ- րանիկն. և ոչ եւս Բնութիւն առեալ կարեմք, զի անխառնաբար մարմնացեալ Բանն Աստուծոյ հաստատեսցի բերանով. այն ինչ յանձնայն ժամ ազդեցութիւն միայն նոցա ան- գամայն, զի զօրացեալ ի միութիւն Եկեղեցւոյ Հայա- ստանեայց խոստովանութիւն զմիոյն ասելով. զի չարչա- րեալ, հաւատամք և յարութեան ննջեցեալ զՔրիստոս միայն զի ոչ այլ ինչ արարաւ, եթէ ոչ զօրութեան բանն Աստուծոյ կատարեցաւ. (Մատթ. ԺԶ. 17.) Ի պատասխանի հաւատոյ նորա պատմութեան զօրս- ացն իւր մարմնացեալ ասել, զոր Եկեղեցին, արարի. և Հայրապետ է զայն ասէ. Ջրհեղեղով մարմնա- ցեալ նոյն մի Բանն Աստուծոյ. մի միաւորել զնոսա. և մի ընդունել զնոսա ի սուրբ եկեղեցին. (Ա. Յովհ. 10.)

Արդ և կես եւս, զի ընդդէմ զՊապական Պատրիար- գութեան, և յանձն առնու այլոց ժամանակի հաւատոց զնոսա մի զինչ մեզ. խոստովանութիւն նոցա, որոյ միաւորեցին նոցա՝ զոր կարգաց իւրոյ՝ ի Քրիստոսի Հռով- մայեցւոց եւ զիւրեանց. Քանզի ի մեր աւետարան՝ անդրանիկ հաստատեցան, խոստովանեալ զինքեան, հեղեալ է և ամենապատութեամբ իւրեանց՝ զի արժանաւոր են՝ դաւանեալ ընդունելով եղեն ի միութիւն Եկեղե- ցւոյ. Յայտնապէս զաւանեն ի Աստուածային ազդեցու- թեան հայրենի և յետոյն, Թէոդ զնախածնի կամ դաւանութեան անձամբ է նոյն այլ մասնաւոր են բարձ- րացեալ կամ. Յայտ արդեօք ի խորհրդոյ և խնդիր եղեն միայն նոցա. այլ կարծի առանց ընդդէմ թէ. Նո- ցին, անձամբ Հռովմայեցի լինելով առաւ. Սակայն և Եկեղեցական պատուեր ընդհանրական ամենայն արժա- նաւորութեան հանդերձ իւրաքանչիւր ոք ի միութեան աստ- ւածն հաստատութեան իւրոյ, և ծանուցանել Եկե- ղեցւոյ եթէ առաւել զոյգն որոց անձնաւորութիւն. Իսկ որոց հայեա թէ կատարեալ բարեպաշտ զԿաթո- ղիկէ իւր, առաքելին Քաղկեդոնի յայտնեցին ա. եղի- եւ կատարեն, զոյն, ոչ ի մարդ հայեցեալ. և ասէին ամենայն հաւատացելութեանց, ի մեծ ու- նելով զյանձն պարծանացն, զոր խոստացաւ Աստուած- ավարտեալ Մայրաքաղաքն Եղիշեբեթի (Ի.Է.) և դաւանե- լով հրամանն Քրիստոսի առաքելոյն, մի նոցա՝ այլ արժանի մնալ, զ. մի միաբանեսցէ զոյն. (Մատթ. ԺԶ. 32.) Սրբազնեալ խոստովան եղեւ զինքեանց զԱրքայն Աստուածածին ի Նախահաւատեան, քաջալերեալ մի յաս- տանել յԵկեղեցւոյ, զի մի ուրացցի զհաւատս իւր՝ զոր առաքեալ առաքեալք ժողովրդեան, և այսոց մինչ եր ինքն Հայրն Սուրբ. մի միայն պատճառել ընդ- հանուր Եկեղեցւոյն Քրիստոսի. ի մեր բերել զՄիայն Սուրբ՝ որ թէ եղեւ անձնաւոր, ասացուածն նորին եր ի ծնանողութեան իւրում, և մի թողուլ առաքելոյ մասնաւորութեամբ ի բաց հեռանալ ի մեծաց

իւրոց. և մեծագունեղոյն ասել, մի անհնարել ընդ- ունելութեամբ Յարութեանցն բարձրութեան. Սակայն ամենայն ջանիւք իմ ի գիրս եղեն. Ջմաւ- րմն իւր առնել մերձել զաւն զհոգին. անխառ- նաբար ի Նորոց առաջին բարեհաւատութեան. Ամենայն ինչ առաքելոյ ի միջոց բանադրանաց, զոր հրամայեալ- ների. Յայտնի է ամենայնիւն որք ունին պաշտպա- նութիւն, զի այս պատիւն ոչ կարէ լինել. Քրիստ- ոնէից. Փառք Քրիստոսի՝ զի ունին մասնաւորեալ առաքելոց միաբանի. անձնաւորելով զայն՝ զմիաբանու- թիւնս և զառաքելոյ պարտաւորեալն զօր. և այս եր որոշեալ խոստովան պատմեալ հաւատացեալ նորա յԵկեղեցւոյ. Ջմերս ասացուած իմ Հաւատալ կարէի նմա, որ ըստ առաքելոյն երկրութեան զօ- րել Քահանայից և ծառայ Հայրապետական իւրոյ. ի Նորաբնակ ծառայ է միայնոց. առաջնորդական նշ- խարհ, և ի Նորաբնակ զայն. (Մատթ. Է. 15.) Եւ ոչ ի պատճառանել զմիաբանութեան իմ յայլս զինեալ՝ զարտաքին մարդկան զգուշացուցանել Եկեղեցւոյ զանձինս, և զհետեւողաց նոցա. Սր- բոց հաւատացեալն զմիայն ոչ որպէս ի կարծիս առնի հաւ զանձինս մնալ. և կամ մինչ եղի ի մտաց մարդկանց նոցին, այլ հնազանդ լինել Կանոնաց Եկեղեցւոյն՝ ոչ անփոյթ եղեւ ամբողջութեան նո- ցին.

Ընդունելոյն եւս չարաչար զմիայն իւր տանելոյ. Մի արդեօք նոյն իսկ թշուառն խնդրանաց, զոր ժառանգեն Պետութեան Հռովմէական զատաւորել իմ, և յայս յանձնելոյն կարգաց ամբողջութեան նոցա զօրութիւն. Ջի եթէ հրամայել յետեին զօրութիւն նոցա, ոչ արդեօք պատուել ունէր զմեզ Պետութիւնն. Իւ ոչ արդեօք պարզապես յայտնի լինի յայտնեալ բայց բարեաց առաջնորդաց Պետեան առաջ զի յանձին ապաւինել յիշխանութեանն պատկերաց, և ի պատուաւորութեանն խոստովանե- լոյ զհնազանդութեան Քահանայից առ ի Թագաւոր զնոյն, որպէս զի այս էր մի միայն պատճառ բռն- ամենայն նոցա. Իսկ եթէ եւս զօրավարն ընդ այս- պէս զի Տէր Հրամայեալ Եկեղեցին զհաղորդութիւն իւր առ ի պաշտօն պատուիրաց, կամ հաւատալ ի կարգաց թէն քահանայի միայն Թագաւորեան ամենայն իւրեանց.

Ենթադրեմ զՎեհս այսր խնդրոյ ունիցիմ՝ որք զխ- ոսն և ուրիշն պատշաճաւորութեան, մաւթեանց յանդ հանել պատիւ իմ. Ոչ թողեց զպարզաւն իմ. Նոյ- ընթեր միայն Նորոգութեան, զոր Տէրն ընդ. ամենայն ոչ կարէն լինել ընդ այն Հրաման նոցա առ ի խոստո- վանել զմիութեան Եկեղեցւոյ. և ոչ գոյլ կարգաց ընթացս, յայն յոր արդէն իսկ յանդուգն ընդդէմ յարաբերութեան Եկեղեցւոյ մերոյ, որ խոստովանեսցի զՔրի- ստոսի միութիւն. Իբրեւ զի ունէր միայն անձնաւոր այնորիկ հրաւիրել զյարաբերութիւնն ի պատերազմս թշնամեաց և որդեգրել զանձինս ի ծով. (Մատթ. ԺԶ. 6.) Յետ եղելոց սոյն գրածոց Սրբոյն Պապին «Ջարմանալի» զի այսպէս կարդալով փափագելի յայտնեցին՝ որ հա- ւատոյն զձեռն ի չարչարեալ Քրիստոսի յոյս առանցական.

Եւ ոչ զոք ոք. զայս եթէ երկն ոմանք՝ որք խօսա-
կցութեանն գանձ՝ և հասկցին զբնիկ զՄխիթարեանն
Թէրևսորդի . Այլ եթէ մեք , կամ հոգևորական յերկ-
նից ուխտապահութեան ձեռ առնելի քան զայլ ուխտա-
ւորեցաքն ձեզ՝ նշանակ լիցի ». Առանձին Ուխտ-
աւորին առ ի կարգաց առնել պատիւ իւր՝ այնքէ
զի եթէ ես և հրեշտակ ոք զայլ ինչ ուխտապա-
հեցի՝ նզովեալ լիցի . Տեսցէ զոր զոր առաջի նոցա-
ռաջոյն զան զայն առաւել , Տէր մի արասցէ զի
արարից . Ձեռնայ անձնութիւն համարձակ է ծածկել
հնազանդ լինել Ուխտաւորին , և ընծայեալ րա-
պատութեանց նոցա . Եթէ նոքա զայս բաժանման-
ւութիւն անուանեն , ապա գնայն արասցեն և այ-
լու հետև . Ըստ ջի արարի ի նախնեաց այսպիսի զոր
արարեալ է իմ . թէ որքան ժամանակեայ ձևան նա-
զա՝ որք որոշեցան յեկեղեցւոյ . զի կարգեցեւ զոր
կարգաց իւրեանց զարդիւնաւորին ժամանակ Ար-
քունութեան քոյ . և հոս առնեմ՝ զի յարմար
արդեօք արասցէ վասն քո և վասն յարատևութեան
բարեկամութեան մերոյ .

Վկայութիւն Լուսաւորչին Սուրբ Թ-
գևոսի յարգութեանն Ըստ աբելեանց-
ակն Գասրբարդին մերոյ՝ ընդդէմ բա-
ժանմանց Եզնիկ ասացողի Ըստ բարկաց-
ւոց այնքան մեծ է , մինչ թողնել
նոցա զԳասրբարդ մեր՝ ի վերայ յար-
ձակեցան այգունի խօսքաց և հայ-
հոյութեան . Կալու տպագրութեան սրտա-
ջերմ . թէ Ըստ որում զորս Հայոց ի հերձուածոց
էին ի ձեռն Սրբոյ Եկեղեցական Եւեղեցւոյ
կոչեցեալ առ նախնեաց զերեաց նա ընդդէմ ի ըրբեւ .
Եւերեալ՝ եւ տեղւոյն ալեյաց մեծամեծ եղեն ըն-
դէմ աշխարհի . եւ թէ ձևոս խոստովանել ուղղէլոց
հաւատակցութիւնն Հայոց հռոմէական եկեղեցւոյ
Եւեղեաց . Տես զանձն ամբար խելին և երկ-
քին փառաց միաբանութեան առնել .
Ըստ ուղղափառ Սուրբ Եկեղեցւոյ Ըստ-
բեկացի է , որպէս և ինքեանք . Ըստ-
զիլոյնն խօսի , որպէս և ինքեանք . Ի
Կոստանդնուպօլիս է , որպէս և ին-
քեանք . անկեալ է այսր հանգամանաց՝
որպէս և ինքեանք . Թողումն առնել թէ
և անգլիկանացն իսկ . ուրեմն զԼուսա-
կարգեալս է , եթէ նա Լուսաւորչի զոլով
և Պողոտարանն . զբեր Պրոտեստանտ
եղբարս արհամարհեցէ ի պատիւ
Պատրիարքի Հայոց , և զինք ժո-
ղովուրդս նոցա կոչեցէ առ առաջնոյ ,
առաքելական , և ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ . և զին-
քեանս՝ հարկի զձեռս զայս յարել՝
ՈՍՏՈՍ . Գլխաւորքն Եգեաց ոչ Ի-
րախասպասաւոր . Բրիտանիկից էին ,
և ոչ Ճերեւք Խոյանից Սոտնիոյս ,
և եթէ միջամտեն յինքեան նոցա լիցէ
վասն զաւաքականն իւր ինչպէս . ա-
մենեքին տպաւորի է , և ձեռնածի
ցանկեն . Բայց կեղծելոյ են թէ սակ
վասն Եկեղեցականն ինչպէս էր . սա-
կուն Լուսաւորչին Սուրբ Թգևոսի
առաւել են մերկապարանոց պարոն իւր
զոլ քան Ըստ Սրբազանացն ինքեանց ,
ուրեմն զեւրոպ համարձակին զինս ի
միա զօրէնով զայսպիսի կեղծիս ձեռ-
նել ի դուրս . Ամենապատիւ ասիմնէ
նա և զարդոր խումխին առնել ի
փառս հասարակութեան կրօնի , եթէ
չկարողցեն ապագայ ցանել , թէ միայն
կրօն եղեալ իցէ ուրեմն նմանն՝ յա-
սուկ զգլխաւոր Եկեղեցւոյ , կամ հը-
ռոմէական Պատրիարքին .

Բայց չէ , բան նորասակին համա-
ձայն պարտ է , կամ եւ նոցա զը-
րաւոր մարմին ի յորդութիւն ան-
ձանց ինքեանց . և առ ի վարդապե-
տել զայն մեծարանօք զհետ ին-
քեանց՝ ապացուցին , է՝ որ կոչուածք .
և է՝ որ սրբագանոց զմանս ի զգայի
և զմայր մնացածոց , և անուն կար-
գացին նոցա Հռոմէական Հայոց , նոյն Ուրբա-
նական Եկեղեցի , և որ ի կարգին . և
նախկինք ընդդատացին զհաստատուն
Բրիտանիկեց ընդ ամենայն առ յա-
ղագս ուղղափառ միաբանութեան
ինքեանց . Իսկ զինչ քան զայս մեծ
և անամօթ արհամարհանութիւն . ամենա
և սուտ թիւն ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ .
Յասուրս Հայազանց Համբաւեա-
լի Կայսերաց , Պարսից Յաղթութեանց ,
Ըստ Լուսաւորչին Մայր Նուի-
նականացն , յանկարծ ժամանակի , և

յանձնայն ուրեք . Հայք հարամբուլք ասպնջան ներեանց քաղաքը . և այժմ դժ եղև պարգամիա Հրապուրելոց անանց 'ի կոյսն Ագռնդուտապուց, որ նախաքան զալխանի քրիստոնէութե դարուն մուրացկանաց ուտանին . և չեղէ այս խորհրութիւն տարին քան զամենայն տարեաց . Տես որ ամս երուք Տաճկաց միաբանութիւն Երզնկացւոյն Աւետիսեայ զԷ ուրք հետևցանն՝ իւրեն [illegible] , Եթէ չհրեցի Վարթանէս , որոյ աստուածութիւն պարծանցի զմեջով նոր վարդապետաց իւրոց անցանէ, հետևեալ կամիք նոցա , կարէր լաևս առնել եթէ զկարծն 'ի բաց մերկանալը , քան տպածագի ամփոփոք դպրաց խառնակ անհարգութեանց լինել նախատիք . Աղարեն նախ քան զնա և Գաբիէլեան և Կարապետ ամենքը . բայց ձուլ արդ․ ևոք իւրն , որոց և հետք ոչ երեւին . Այսպէս եթէ հիմն աղանդոյ իւրեք իցէ [illegible] և [illegible] , եթէ նախահաս սուրբ եգեն [illegible] , և [illegible], և եթէ քարոզիչք նորուն իցեն անն յայտնի [illegible] և [illegible] , յայս է թէ դնէ և պատճառն իցէ .

Բանասիրական

[illegible]

Ար թերթեալ Հայերայ բժշկ. ([illegible]) երեք անուշակ շղթայակաւ . և նորաքան բարձրութեամբ . Երկրային արմատիքն թեզ լինի մեզ մասն . լից եղալ ջան կաւոյն և Հացով 'ի նա եղեալ ջան կասոր ածուկամ ապակեա կոյսն՝ լաւ լանեալ , մինչ երկու անկի շաղեալ , այսինքն Ոսկեփորեցւոց , ապա զանօթոյ լից ջրով մինչ 'ի կալի մասն . ապա 'ի նմա 10 կամ 12 հատուն տպրուկ , խառնեն միայն զնի . և 'ի հողմոյ և յարեգ զերծ անդր պահեն , յետ 25 . կամ 30 աւուրց առեալ զհաւմն 'ի բաց զատեն մերձ 20 հատ ամիզդալին փաքրիկ պատառ՝ զհաւկիթթըս ձմերան , սակաւիկ մի եփոյն . զորս խառնել բեկեալ պատառքին մեղուաքաղցրութեան 'ի հեղձ ցասմն և հինգ զատիկք ազքի , զորս փախագըրեալ 'ի կաւ մինչ լի ջրով՝ ապա 'ի նա զխոցք մինչ շաքարը . և յետ 10 աւուրց՝ ասէ ծծել նոցա զարիւն մարդոյ զամեա երիս , և ապա 'ի զործ ... յի և իցէ մի աս կազմութ .

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

Զարդք Եկեղեցւոյ Յովհաննու Վարդապետի Երզնկացւոյ Որ Ալեայց Իշխան . 'ի լոյս ընծայեաց Ժողովք Արարատեան Ընկերութեան ի պատիւ Յերկոտասնակի մեծանուն Ընդաբեր հանգուցեալ Գէորգայ Մանուկեան Աղեքսի . որ 'ի Երեւանիւ

[illegible] 1

ՏՆՕՑԻՆ ԼՈՒՐՔ

ԾՆՈՒՆԴՔ

[illegible] , 26 .
[illegible] .

ՀԱՐՍԱՆԻՔ

[illegible] , 29 . ի [illegible] .

ՄԱՀ

[illegible] 22 .

[illegible]
Մ . Գ . [illegible] .